

Українське національне відродження на півночі Донеччини до сьогодні надзвичайно слабо висвітлене в історичній літературі. Жорстокість окупаційного режиму, тотальне знищення комуністами будь-яких згадок про людей, що очолювали цей рух, документів про національно-визвольні змагання призвели до того, що їх майже не залишилося в архівах. Єдине, на що може опиратися дослідник – кримінальні справи з архівів НКВД-КГБ. Окремі імена, факти, події детально висвітлювалися в ході допитів, оскільки чим допит виявлявся «продуктивнішим», тим більше осіб потрапляло в тенета «органів».

Це повідомлення – лишень маленька спроба відновлення історичної правди.

Дерев'яна церква в Олексієво-Дружківці була автокефальною

Перша згадка про перехід до Української Автокефальної Православної Церкви храму селища Олексієво-Дружківка датується 18 листопадом 1924 року. Тоді в протокол за №6 засідання Донецької губернської антирелігійної комісії записано: «Устав автокефалистов утвердить. Признать желательным высказанное некоторыми тихоновцами намерение о переводе богослужения на украинский язык. Дать соответствующую на сей предмет директиву ГПУ и отделению культов».

Практично це означало, що комуністична влада розпалювала між двома релігійними течіями православ'я непримиримий конфлікт.

Тихонівська (російська) громада селища Олексієво-Дружківка і громада УАПЦ не визнавали один одного, а влада успішно маніпулювала цим фактом.

В архіві не збереглася документація по цій парафії, відомий лише такий промовистий факт: на рубежі 1926-1927 років місцева влада селища наказала продати майно церкви в рахунок боргу за ремонт храму.

Представники громади УАПЦ звернулися через Митрополита Василя Линківського до радянського уряду в Харкові. Вони прохали не знищувати церкву. Влада зупинила процес розпродажу майна, натомість повернувши храм в спільне користування російській та українській церковним громадам. Релігійний конфлікт штучно продовжили знову.

Привертає увагу фігура священика, який, власне, проводив українізацію церковного

життя Олексієво-Дружківки. Про нього відомо лишень з його анкетних даних кримінальної справи, що збереглася в архіві СБУ по Донецькій області:

Єгоров Михайло Пантелійович, 1871, або 1873 року народження, Луганська область. Заарештовувався в 1920, 1923, 1931 роках.

Останній арешт тягнувся 5 місяців й вірогідно був пов'язаний з релігійною діяльністю Єгорова як автокефального священика. Востаннє Михайла Єгорова заарештували 12 жовтня 1937 року. Разом з ним заарештували прихожан Бордунчика та Дементєєва. Останньому інкримінувалося «виконання націоналістичних пісень». Після короткого слідства українського священика Єгорова розстріляли. Проте сам храм зруйнований не був і уцілів до приходу німців 1941 року.

1941-1943 роки

Період окупації більш відомий завдяки уцілілій тогочасній пресі та, знову ж таки, кримінальним справам на членів ОУН та місцевої «Просвіти».

В 1941-1943 роках на території міст Костянтинівка і Дружківка українці зуміли організувати товариство «Просвіта», мережу з 49 українських шкіл, видавали дві періодичні («Костянтинівські вісті», «Дружківське слово») й одне неперіодичне («Військовий звіт») друковані видання українською мовою, поновили з літа 1942 року діяльність церковної громади Української Автокефальної Православної Церкви в Олексієво-Дружківці.

Так, зокрема, українську школу-гімназію в Олексієво-Дружківці очолив Олександр Іванович Чайка, 1901 року народження селище Воронене Шосткинський район Сумської області. Завдяки його старанням з 15 серпня 1942 року школа відновила заняття з 12 навчальними класами. На ремонт трьох шкільних приміщень німці виділили 7 тисяч карбованців. Саме Олександр Чайка був ініціатором створення осередку Костянтинівського товариства «Просвіта» в Олексієво-Дружківці. За свою патріотичну, культурно-просвітницьку роботу 12 серпня 1944 року Військовий трибунал військ НКВД

по Сталінській області засудив Чайку до 10 років таборів. Повернувшись з тюрми, він був змушений виїхати з Донеччини на свою батьківщину в Сумську область. Реабілітація прийшла вже помертву в 1991 році.

Досі точно не відомо саме з якого часу поновила свою діяльність українська церква в Олексієво-Дружківці: в кінці 1941 року чи в першій половині 1942-го.

Проте у вересні 1942 року стався конфлікт, а точніше, відновився старий між прихильниками українського та російського православ'я. Ось, як ця подія описана в часопису «Костянтинівські вісті» від 12 вересня 1942 року в статті «Свобода релігій тепер непорушна»: «... Але знаходяться ще люди, що хотіли б ще силою придушувати свободу релігії, тримати цілі релігійні парафії в своїй владі і спрямовувати парафіян за своїми переконаннями. Характерним у цьому випадку може бути випадок у Архангело-Михайлівській церкві в селі Дружківці нашого району. Там знайшлися прибічники православної церкви підпорядкованої Москві, які вирішили українців позбавити змоги молитися у своєму храмі. Вони силоміць відібрали ключі в старости української автокефальної церкви й проголосили себе хазяїнами храму. Справа дійшла до того, що примусила втрутитися Міська Управа. Вона відрядила на місце заступника голови Міської Управи п. Кирпенкай і п. Токаренка, які скликали загальні збори віруючих с. Дружківка. На цих зборах треба було визначити скільки є прихильників тієї й іншої церкви. І голосування дало разючі наслідки. Жоден парафіянин не згодився щоб служба Божа в Храмі правилася російсько-славянською мовою, усі, як один виявили бажання молитися своєю українською мовою.

Так провалилися прибічники московського керівництва й їхнє прагнення до придушення силою. Бажань віруючих.

Цей факт свідчить про те, що серед нашого народу зростає свідомість, він починає відкидати все штучне прищеплене йому з країни гнобителів – Московщини».

Автор статті – мешканець міста Костянтинівка Микола Токаренко, член товариства «Просвіта» 1942-1943 рр. в Костянтинівці, близько знайомий з Василем Гайворонським та усією тогочасною українською передовою громадою. Вже після приходу на Донбас радянської армії він був засуджений НКВС. До цього часу не реабілітований.

